

Ks. Dominik Ostrowski

Prace nad polskim tekstem na święto Jezusa Chrystusa, Najwyższego i Wiecznego Kapłana

We wrześniu 2012 r. Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski przekazał Przewodniczącemu Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski, ks. bpowi Adamowi Bałabuchowi, korespondencję z watykańskiej Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, w związku z możliwością wprowadzenia do krajowego kalendarza liturgicznego nowego święta Pańskiego: Jezusa Chrystusa, Najwyższego i Wiecznego Kapłana.

Chodzi o trzy dokumenty: przewodni list okólny Prefekta Kongregacji z 23 lipca 2012 r. (Prot. N. 452/12/L), dekret zatwierdzający łaciński tekst liturgii święta (Prot. N. 1040/11/L), oraz załącznik z tekstami łacińskimi.

Prace nad polskimi tekstami

Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów przy Konferencji Episkopatu Polski zapoznała się z propozycją wprowadzenia nowego święta na posiedzeniu w dniu 5 listopada 2012 r. Dokonano pierwszego przeglądu łacińskich tekstów na to święto, załączonych do listu Prefekta Kongregacji i przedyskutowano pierwszą wersję ich częściowego przekładu na język polski. Podjęto także decyzję o przygotowaniu kompletu tekstów w języku polskim do przedstawienia przez Przewodniczącego Komisji na 360. zebraniu plenarnym Konferencji Episkopatu Polski, zaplanowanym na 26 listopada 2012 r. w Zakopanem, aby biskupi polscy mogli podjąć wiążącą decyzję co do wprowadzenia nowego święta dla diecezji polskich. Czas pomiędzy 5 a 26 listopada Komisja przeznaczyła zatem na przygotowanie potrzebnych tłumaczeń oficjum mszalnego, tekstów Liturgii godzin, Martyrologium, czytań mszalnych i śpiewów oraz na potrzebne korekty i dyskusje. Toczyły się one w tym okresie nieustannie, a oprócz członków i konsultorów komisji liturgicznej, swój wkład w ostateczny kształt tekstów wnosili także zaproszeni do współpracy biegli w materii kapłani, siostry zakonne i osoby świeckie. Najwięcej uwagi poświęcono poetyckiemu przekładowi hymnów Liturgii godzin, tłumaczeniom Martyrologium, dostosowaniu *incipit* w czytaniach mszalnych oraz czytaniu z Encykliki Piusa XII „*Mediator Dei*”, której fragment przeznaczony do czytania w Liturgii godzin został przełożony z łaciny od nowa. Sporą trudność, nie tyle merytoryczną, co organizacyjną, stanowił brak źródeł przy tekstach kompozycyjnych w oryginale łacińskim (szczególnie hymny i antyfony).

Tytuł święta

Komisja zastosowała uproszczenie tytułu święta względem łacińskiego oryginału: „*Jezusa Chrystusa Najwyższego i Wiecznego Kapłana*” (bez tłumaczenia łacińskiego „*Domini Nostri*... „. Jedynie w tekście Martyrologium Rzymskiego zostawiono tę rozwiniętą nazwę ze względu na kwiecisty styl samego Martyrologium. Jest to już istniejący zwyczaj, np. łacińska nazwa XXXIV Niedzieli to „*Domini Nostri Iesu Christi Universorum Regis*”, co po polsku wyrażono słowami „Jezusa Chrystusa Kró-

la Wszechświata”, bez „Pana naszego”.

Nowe tłumaczenia

Proces nowych tłumaczeń dotyczył trzech elementów: hymnów Liturgii Godzin, II czytania z Godziny Czytań oraz Martyrologium.

Łacińskie teksty hymnów nie były niestety opatrzone informacjami na temat źródeł, hymnów tych nie ma również w znanych nam spisach hymnów łacińskich. Dlatego dokonano pracy nad ich tłumaczeniem. W tłumaczeniach starano się być jak najbardziej wiernym tekstowi łacińskiemu, a gdy było to konieczne ze względu na rytmikę tekstu, szukano wyrażen zastępczych, które mogłyby jak najwierniej wyrażać poszczególne idee w strofach.

Teksty biblijne

Użyte w języku polskim teksty biblijne z zasady pochodzą z V wydania Biblii Tysiąclecia, z pewnymi wyjątkami (np. 1 antyfona w Nieszporach). Biblia Tysiąclecia pozostaje oficjalnym tekstem używanym w liturgii, dlatego dzieląc niejednokrotnie wątpliwości biblistów co do poprawności przekładu, zdecydowano się pozostać generalnie przy V wydaniu Biblii Tysiąclecia, zgodnie z obecnie wydawaną II edycją Lekcjonarza Mszałnego.

Łacińskie teksty czytań biblijnych w Liturgii Godzin, załączone do korespondencji z Watykanu, nie usuwały partykuł „więc” i „zatem” itp. na początku perykop, dlatego pojawiła się wątpliwość co do tej kwestii. Konsultacje z Kongregacją usunęły wątpliwość: korekty początków perykop biblijnych dla celów liturgii są możliwe, z zachowaniem dwóch warunków. Po pierwsze dla duchowego dobra i uniknięcia zamieszania tekst biblijny może być modyfikowany, szczególnie w początkowej części perykopy, z usunięciem pewnych elementów, które utrudniają płynną lekturę i zrozumienie (np. „przeto” na początku perykopy Hbr 10,5-10) lub z dodaniem pewnych elementów, które wypełnią sens (np. „Chrystus” zamiast podmiotu domyślnego w pierwszym zdaniu perykopy Hbr 10,5-10: „Chrystus przychodząc na świat, mówi...” zamiast „Przeto, przychodząc na świat mówi...”). Po drugie modyfikacje te muszą być zgodne z tekstem biblijnym zatwierdzonym dla liturgii przez Konferencję Episkopatu, np. z tekstem Lekcjonarza mszałnego, będącego w użyciu; jeśli zaś dana perykopa biblijna jest nowa w liturgii (tzn. nie ma jej w dotychczasowych zestawach czytań), należy stosować zasadę analogii.

Dlatego usunięto takie słowa, jak „więc”, „zaś”, „przeto” czy „bowiem” na początku perykop biblijnych, stosując się do istniejących już często rozwiązań w tej materii, lub postępując zgodnie z ich logiką przy nowych tekstach. Dotyczy to perykop z Godziny czytań, jutrzni, modlitwy przedpołudniowej, popołudniowej, nieszporów, I czytania w roku A i pierwszego czytania w roku C.

Przedstawimy jeszcze pokrótce inne ciekawe zagadnienia dotyczące tekstów biblijnych.

W responsorium po I czytaniu Godziny czytań tekst łaciński ma „*Oblatus est quia ipse voluit*”, co nie pochodzi z Nowej Wulgaty. Są dwie wersje Iz 53,7 w użyciu liturgii: Nowa Wulgata (*Dręczono Go, lecz sam pozwolił się gnębić, nawet nie otworzył ust swoich.* / Vlg: Is 53,7: *7 Afflictus est et ipse subiecit*) i Stara Wulgata: „*obla-*

tus est quia ipse voluit”. Dlatego to postanowiono zainspirować się w tłumaczeniu starą Wulgatą i tłumaczeniem ks. J. Wujka: „*Ofiarowali jest, iż sam chciał*”. Całość pięknie przedstawia tym sposobem użycie terminu „oblatatus”, użytego do zbudowania tego responsorium: *Został ofiarowany, gdyż sam tego pragnął. * Stawszy się posłusznym aż do śmierci...*

Tytuł I czytania w Godzinie czytań brzmi „*Jesus, Pontifex magnus*”. Polski tytuł perykopy („*Chrystus prawdziwym arcykapłanem*”) jest zaczerpnięty z tytułu odnośnej perykopy w Biblii Tysiąclecia wyd. V, nie dosłownie z przesłanego oryginału. Wydaje się on właściwie oddawać sens łaciny, stąd postanowiono pozostać przy BT, a nie tłumaczyć dosłownie „*Jezus, Arcykapłan wielki*”.

W 1 ant. psalmodii Jutrzni (*Pater per sanguinem crucis Christi, pacificavit sive quae in terris, sive quae in caelis sunt*) „Christi” przetłumaczono na „Jego”, ze względu na rytmikę i melodykę zdania („*Przez krew Jego krzyża * Ojciec pojednał wszystko ze sobą, / i to, co na ziemi, i to, co w niebiosach*”). Zastosowano odwołanie do BT, gdzie w Kol 1,20 mamy „przez krew Jego krzyża”. W słowie „Jego” w sposób tak oczywisty chodzi o Chrystusa, że nie powinno to przysporzyć problemów.

W responsorium Jutrzni („*Oto przychodzę, * abym pełnił Twoją wolę*”), na pierwszy rzut oka wydaje się, że trzeba by użyć formy bezosobowej „*aby pełnić*”. Tymczasem, chociaż forma osobowa (*abym pełnił*) brzmi tu niezbyt zgrabnie, to gdyby użyć jej w dalszej części responsorium (w dialogu z kantorem zawsze jest powtórzenie), mielibyśmy już katastrofę gramatyczną (*Twoje Prawo mieszka w moim sercu. * Aby pełnić Twoją wolę*): oznaczałoby to bowiem zmianę podmiotu z „ja” na „Twoje prawo”, które „pełni wolę”. Zatem zostawiono wszędzie formę osobową „*abym pełnił*”.

W ant. do pieśni Zachariasza (*Omnes unum sint, Pater, ut credat mundus, quia tu me misisti*) łacińskie „sint” oznacza „niech będą”, nie możemy więc użyć narzucającego się „*aby (oby) byli jedno*”, gdyż cytaty biblijny w łacinie omija początkowe „ut”. Dodatkowo „*Aby byli jedno, aby świat uwierzył*” źle brzmi z dwoma „aby”. Dlatego przeważało dosłowne „niech”: *Niech wszyscy stanowią jedno, Ojcze, aby świat uwierzył, że Ty Mnie posłałeś*.

W antyfonie Seksty (...*ipso summo angulari lapide Christo Iesu*) pozostaliśmy przy tradycyjnym tłumaczeniu IV w. Biblii Tysiąclecia „*kamień węgielny*”, chociaż zasadniczo teksty biblijne bierzemy z V wydania BT. W V wydaniu BT jednakże zwrot „*lapis angularis*” tłumaczy się jako „*głowica węgla*”, co akurat w antyfonie okazuje się zwrotem bardzo niewygodnym, gdy tymczasem stary zwrot „*kamień węgielny*” wszedł już w słownik religijny w Polsce. Dlatego przyjęto tłumaczenie: „*Jesteście zbudowani na fundamencie apostołów i proroków, gdzie kamieniem węgielnym jest sam Chrystus Jezus*”.

W pieśni z Listu do Kolosan w Nieszporach napotykamy na problem numeracji wierszy. „Canticum Cf. Col 1, 12-20” w wersji polskiej używaliśmy bowiem do tej pory w wersji o jeden fragment wersu dłuższy, chodzi o końcówkę wiersza 11 („*z radością*”). Perykopa łacińska nie zaczyna się od wyrażenia „*z radością*”, które w rzeczywistości znajduje się w końcówce wersetu 11 (w Wulgacie: „*cum gaudio*”). Zachowano jednak ten „dodany” fragment z wersetu 11c, gdyż taka forma tej pieśni już jest używana w naszej LG (por. nieszpory środy I tyg. psalterza) i wszyscy są do niej przyzwyczajeni. Stąd sigła naszej pieśni mają kształt „Kol 1, 11c-20”.

„Nieszpory” czy „II Nieszpory”

Przesłany oryginał ma „Ad II Vesperas”. Jest to zapewne związane z tym, że w niektórych miejscach oficjum miało już rangę uroczystości i posiada I nieszpory (por. uroczysty rozkład czytań mszalnych). Jednak ponieważ przesłane nam oficjum ma mieć rangę święta, nie może mieć ono I Nieszporów. Polska Komisja liturgiczna usunęła dwójkę rzymską i pozostawiła „Nieszpory”, aby uniknąć zamieszania i wątpliwości w całym kraju wśród zwykłych użytkowników Liturgii Godzin.

„Panie Boże” w Modlitwie nad darami

W Modlitwie nad darami, ze względu na walory brzmieniowe, oryginalne „Domine” przetłumaczono na „Panie Boże”. Wprawdzie oryginał nie ma „*Domine Deus*”, ale ze względów brzmieniowych dobrze jest oddzielić dwa skrajne „nie” (Pa-nie nie-ch nasz Pośrednik). Dlatego pomiędzy „Panie” i „niech” wstawiono wyjątkowo „Boże”: „*Pa-nie Boże, niech...*”.

Tytuł prefacji

Prefacja zamieszczona w tekstach łacińskich nosi tytuł „*Kapłaństwo Chrystusa i Kościoła*” („*De sacerdotio Christi et Ecclesiae*”), ale w rzeczywistości jest to prefacja identyczna z dotychczasową prefacją na Mszę Krzyżma. Oryginalna łacińska prefacja na Mszę Krzyżma nosi tytuł „*De sacerdotio Christi et de ministerio sacerdotum*” („*Kapłaństwo Chrystusa i posługa kapłanów*”), co w polskim mszale oddane zostało prostymi słowami „*Kapłaństwo Nowego Przymierza*”. Ze względu na to, że w polskim Mszale prefacja na Mszę Krzyżma jest umieszczona w oddzielnej sekcji księgi i że nie ma potrzeby umieszczanie w tej sekcji zdublowanej prefacji z nowym tytułem, polska Komisja liturgiczna uznała, iż w obchodach nowego święta zachowany zostanie dotychczasowy jednolity tytuł „*Kapłaństwo Nowego Przymierza*”. Nazwa ta jest o tyle uniwersalna, że oddaje także treść zawartą w nowym tytule na nowe święto.

Modlitwa po Komunii

Modlitwa po Komunii w nowym święcie jest tożsama z Modlitwą po Komunii z XIII Niedzieli Zwykłej, dlatego Komisja zdecydowała się zachować formę identyczną z istniejącą obecnie w Mszale polskim, bez nowego tłumaczenia.

Martyrologium

Jak już wspomnieliśmy, ze względu na kwiecisty styl Martyrologium, pozostawiono w polskiej wersji rozwinięty tytuł święta: zostawiono tę rozwiniętą nazwę: *Święto Pana naszego Jezusa Chrystusa, Najwyższego i Wiecznego Kapłana*.

W tłumaczeniu łacińskiego zapisu Martyrologium zwracano uwagę na potrzebę skrócenia pierwszego zdania, a zatem łaciński zaimek „*qui*”, odnoszący się do Chrystusa i wprowadzający kolejne zdanie podrzędne, zamieniono na słowo „*Chrystus*”, które stało się początkiem drugiego zdania: *Chrystus, jako Pośrednik między Bogiem i ludźmi, wypełniając wolę Ojca, ofiarował Siebie...* (zamiast „*który, jako Pośrednik...*”).

Zatwierdzenie i druk tekstów na nowe święto

Idea i teksty święta Jezusa Chrystusa, Najwyższego i Wiecznego Kapłana zostały zaprezentowane biskupom polskim przez Przewodniczącego Komisji bpa Adama Białucha w dniu 26 listopada 2012 na 360. sesji plenarnej KEP w Zakopanem. Episkopat Polski pozytywnie odniósł się do idei nowego święta i zdecydował, że zostanie skierowana prośba do Kongregacji o wprowadzeniu nowego święta chrystologicznego dla naszego kraju. Odpowiednia prośba Przewodniczącego Konf. Episkopatu Polski została wysłana do Kongregacji w dniu 14 grudnia 2012 r. Dekret o zatwierdzeniu nowego święta dla Polski został przesłany przez Kongregację w dniu 13 lutego 2013 r. (Prot.45/13/L), a w dniu 22 lutego, w święto Katedry św. Piotra Apostoła, Prefekt Kongregacji podpisał także dekret zatwierdzający polski przekład tekstów na nowe święto (Prot. 109/13/L).

Pierwszy wydruk kompletu tekstów w formie wkładki do Mszału ołtarzowego oraz wkładki do Liturgii Godzin został tradycyjnie zlecony wydawnictwu „Pallottinum”.